

Kdo natočil: Luděk Jirka

Kde: Praha-Bohnice

Kdy: 17.08.2010

Kdo zpracoval natáčení: Luděk Jirka

Projekt: Příběhy 20. století

Instituce: Post Bellum

Plukovník v. v. Irena Malínská roz. Šmidtová (1925 - 2012)

Nebylo možné je všechny zachránit...

- narozena 9. 5. 1925 v obci Mlynov na Volyni
- v dubnu 1944 vstoupila do 1. československého armádního sboru
- sloužila jako zdravotnice
- v roce 1947 zatčena a týden vyslýchána
- po válce absolvovala vojenskou zdravotnickou školu
- do roku 1968 v armádě, poté v Čedoku
- je činná ve Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, v Československé obci legionářské i v Českém svazu bojovníků za svobodu
- zemřela dne 15. 7. 2012 v Praze

Toto není historická studie, která by údaje z vyprávění pamětníka detailně ověřovala. Jedná se o životopisné převyprávění pamětníkových osudů podle jeho vzpomínek zaznamenaných v rozhovoru, pokud není v poznámce uveden jiný zdroj.

Vyvraždění židovského městečka

Irena Malínská, roz. Šmidtová, se narodila 9. 5. 1925 v městečku Mlynov nedaleko okresu Dubna v západní části Volyně. Volyně patřila v době jejího narození pod polský stát a v průběhu jejího dospívání se na území vystřídalo několik vlád či režimů. Od 17. září 1939 připadla Volyně Sovětskému svazu, a to do roku 1941, kdy Sovětský svaz napadlo nacistické Německo.

Nacistické období se vžilo do povědomí mladé Irenky velmi rychle. Nejenže v části Mlynova bylo ohrazeno ghetto, ve městě žila početná židovská populace, ale také byla sama nepřímým svědkem jejich vyvražďování. Začátkem září 1942, v den židovské pohromy, byl tatínek Ireny Malínské Němci odvezen z domova. Nikdo nevěděl, co se s ním v tu chvíli děje. „*Já jsem myslela, Bože můj, aby ho tam nezastřelili. Že jsou rozjitřeni, Bůh ví, co mohou udělat. Když jsem šla, předtím do práce, každý krok jsem slyšela výstřel. Málem jsem z toho nezešilela, protože jsem říkala: ‚Zase někoho ze sousedů zabili, zase někoho.‘ To bylo strašný, já jsem se vůbec nemohla soustředit. Tatínek se nevracel, už byla tma, my jsme seděli u večere, nejedli a čekali jsme na tatínka. Když se vrátil, byl bledý, vůbec s námi nemluvil a nejedl. Jenom mávl rukou, abychom ho nechali. A příští den řekl, že esesáci je donutili zasypávat ty mrtvolky. A že z těch příkopů ještě bylo slyšet nářky. Nebyli ještě všichni mrtví. Zem se nad nimi hýbala, že je nemohli zasypat zeminou, zemina se propadala ty lidi. Otec byl z toho několik dnů úplně vyřízený.“*

Jednou z přeživších byla Irenčina kamarádka Rachel. Její matku a mladšího bratra čekal tragický osud, byli právě mezi těmi oběťmi nacistické pohromy, byli zastřelení a zahrabaní do jam. Otec Rachel se zachránil, ale i on byl později zavražděn, tentokrát banderovci. Rachel tak zůstala z celé rodiny sama a díky úkrytu u rodiny Šircových a mezi Poláky u Panské Dolyni přežila.

Likvidace židovského ghetta nebyla jedinou represivní akcí. Paní Irena Malínská vzpomíná na starého muže Vladislava Jakubowského, důstojníka a šlechtice, ke kterému měla velmi vřelý vztah. Říkala mu dědečku. Jednou seděla mladá Irena na zápraží a německý voják s ukrajinským civilistou se jí ptal na pana Jakubowského, který v té době tlumočil jazyky z němčiny a do němčiny. „*Tak jsem ho zavedla k dědečkovi, který byl na štábu letců. Když viděl toho civilistu, tak jsem viděla, že pan Jakubowský zbledl, zmodral a zčervenal. Já jsem viděla, že se něco děje, tak jsem k němu popošla a říkám: ‚Dziadziu, wrat’ se brzo.‘ On mě*

vzal za ruku a říká: „Já se vrátím.‘ Ale pak už mě nevnímal. Odvezli ho do blízkého lesa a zastřelili.“
Ukrajinec zřejmě pana Jakubowského Němcům udal. To znamenalo smrt.

Sekretářkou v sovětském orgánu hledajícím kolaboranty

Během osvobození Volyně odešla Irena Šmidtová do Novin Českých. Útěk se ovšem ukázal být spíš prohrou než výhrou. Rusové doslova vnutili Ireně Malínské pozici sekretářky prvního tajemníka v tzv. rajpartkomu[1]. Sama zpočátku nevěděla, jakou funkci má Rajpartkom, až potom zjistila, že tento úřad je nejvyšší institucí ve městě a v okrese. Aby něco dělala, dali ji seřazovat dle abecedy popisné archy všech občanů okresu. „Kde to měli, [kde to sehnali], Bůh sud'. Asi jim to někdo schovával v té době, co byli u nás Němci. Zrovna jsem měla v rukou popisů pana Grabovjeckého, to byl Ukrajinec, bydlel kousek od nás. Do místnosti přišel tajemník partaje, můj šéf, a čte: ‚Grabovjecki, znáš ho?‘ – ‚No jistě, vždyť je to náš soused skoro.‘ – ‚A co on dělal za Němců?‘ Tak už jsem věděla, o co se jedná.“

Do nově se tvořícího 1. československého armádního sboru vstupovaly téměř celé rodiny volyňských Čechů a vlna vlastenectví s touhou pomoci zasáhla i Irenu Šmidtovou. Uvažovala o službě zdravotnice, ale tajemník rajpartkomu ji odmítl do armády pustit. K jeho smůle však zněl Stalinův rozkaz naprosto opačně: Kdo chce vstoupit do armády, musí být z práce propuštěn. Osmnáctiletá Irena Šmidtová se tedy do armády přihlásila 16. dubna 1944 a neuposlechla tak slova jedné náhodně potkané sovětské vojákyne: „Holka, to není pro ženu. Jen to nedělej.“

Nebylo možné všechny zachránit

Ireně Šmidtové byla při příjmu do jednotky nabízena práce v kanceláři. Ta ji odmítla s odůvodněním, že chce pracovat u raněných. Zatím ještě nebyla zvyklá starat se o raněné, pro osmnáctiletou dívku byla vojenská nemocnice šok, jak to dokumentuje následující příhoda. „Doktor mě pozval na předsálí a říká: ‚Podržíte mně raněného, já mu tady musím vyndat střepinu.‘ Při bombardování dostal střepinu, ale do těla, ne do žebra nebo do kosti, a ani ne do plic. Tak se mu jenom hluboce zapíchla. ‚Podržíte mně ho, aby nám neomdlel.‘ Já jsem se dívala na to, jak vyndával střepinu. Nejdřív šla s tou střepinou látka od uniformy, pak ještě kousek košile a pak, když jsem viděla střepinu, jak vytahuje, a knoflík, který se tam někde zapíchl, že ještě ten knoflík [vyndával], tak jsem jenom slyšela, [jak] raněný říká: ‚Pane doktore, držte ji, ona nám omdlévá.‘“ Irena Šmidtová se poté naučila kousat se do rtů nebo do jazyka, aby sama ucítila silnější bolest. Slibovala si, že takto neomdlí.

Práce na operačním sále bylo málo, československé v té době nebyly na frontě, u jednotek probíhal výcvik nováčků, a tak ranění vyžadující operaci přibývali pouze během nepřátelského bombardování. Irena Šmidtová byla odvelena na obvazišť, kde se náhodně seznámila s Vlastou Vyhnánkovou. Po krátké domluvě zažádala Irena Šmidtová na lůžkové oddělení nemocnice. Hlavní lékařkou na tomto oddělení byla Truda Englová, manželka doktora Františka Engela. Ta Irenu zařadila do zdravotnického kurzu, který vedl doktor Škvařil. Po absolvování kurzu byla zařazena na oddělení jako sestra a také dostala první hodnost svobodníka.

Jaká byla práce na lůžkovém oddělení? Neexistoval téměř žádný spánek, Irena Malínská vzpomíná, že v bojích u Machnówki a Wrocanky, kde byla spousta raněných, musel personál nemocnice pracovat bez přestání tři dny a tři noci. Na příklad doktoru Škvařilo, který byl hlavním chirurgem nemocnice, musela stačit ke spánku pouze ta chvíle, než připravili k operaci dalšího pacienta. Těch pár minut mu muselo stačit, aby mohl operovat dalšího pacienta. Když nemocnice první brigády přijela na určené místo, už desítky těžce raněných čekala na ošetření. A stále přivázeli dalšími sanitkami a nákladáky raněné. Podmínky v nemocnici byly pro dnešní dobu nepředstavitelné. Doktorka Englová ve svých vzpomínkách píše, že jestli to všechno přežijeme a dostaneme se do Prahy, bude to zázrak.

Samozřejmostí byla skutečnost, že na lůžkovém oddělení zůstávali ranění po operaci dutiny břišní a hrudníku, ostatní ranění byli po ošetření ran odvázeni do týlových nemocnic a lehce ranění se vraceli zpět na frontu. Irena Šmidtová si zpočátku neuvědomila, že ztráty jsou tak obrovské. Skutečnost však byla jiná: „Po několika dnech se slovenští partyzáni nějakým koridorem dostali k nám a po oddělení ležících raněných

přišla Slovenka Helenka Murčáková. Konečně jsme se mohli vystřídat. Jednou, když jsme spolu pracovali, vzala mě za ruku a říká: ‚Pojď se mnou, já ti musím něco ukázat.‘ Řekla jsem: ‚Helenko, nemám čas, co si to vymýšlíš?‘ Ona na to řekla: ‚Ne, to musíš vidět!‘ Zatáhla mě [do nějakého domu], takový nedostavěný venkovský dům, který měl sice střechu, ale vnitřek nedostavěný. Byla tam velká místnost, velikostí jako půlka domu, s výškou asi 2, 5 metru. Tato místnost byla plná naházených mrtvých vojáků téměř ke stropu. Naházení tělo na tělo. To byli ranění, kteří po cestě k nám umřeli, kteří zemřeli před operací a nedočkali se operace. A také někdy i po operaci. Nebylo možné je užvládnout. Někteří vykrváceli a podobně. Čili to byla márnice bez rakví.“

Šťastnější jedince čekala amputace nohy či ruky, některým bylo nutno ránu ošetřit vyříznutím svalu z těla, jiní ztratili pouze prsty na nohou či na ruku. Nejhorší poranění byly břišní dutina a na hrudi. Odstraněné „části těla“ nezmizely z povrchu zemského: „Jednou v noci jsem přecházela z jednoho stanu do druhého, a najednou jsem o něco zakopla. Myslela jsem, že nějaký raněný nebo zapomenutý se tam přišplhal. Tak jsem se ohnula a zahytila jsem ruku, která ovšem byla lehká. A sama ruka. A když jsem se trochu zorientovala, uviděla jsem dosti vysoký kopec nečeho. Tak jsem k ránu, když se rozednívalo, šla podívat a ono to byly samé odřezky masa, amputovaný z rukou a nohou. Byla toho velká hromada.“

“Dne 6. října 1944 se nám donesla zpráva, že naši překročili Dukelský průsmyk a jednotky jsou už na území Československa. Měli jsme ohromnou radost, která však netrvala dlouho. Brzy na to k nám začali přinášet raněné s amputací nohou a rukou a bylo jich stále více a více. Dozveděli jsme se, že území při hranicích bylo precizně zaminováno a stačilo šáhnout na kliku domu, zavadit o cokoliv, šlápnout, a mina zanechala následky. Na Slovensko jsme se přemístili do Krajné Polany, kde nám budovu přenechal generální štáb první brigády, který se odstěhoval na jiné místo. Z Krajné POLany jsem byla na určitou dobu odvelena na předsunutý punkt, přímo na frontovou linii. Tam jsme podávali jen to nejnnutnější ošetření a ranění byli odesíláni do naší nemocnice.”

“Fronta se postupně posunula k Liptovskému Mikuláši a tam opět nastaly velmi kruté boje. Naše nemocnice se umístila v Liptovském Hrádku v hotelu Smrk. O Mikuláš se bojovalo téměř dva měsíce, kdy fronta přecházela několikrát k nepříteli a zase zpět k nám. Po osvobození Mikuláše fronta postupovala ke Svatému Martinu, Vrútkám, a já jsem v zůstala v Liptovském Hrádku s větším počtem těžce raněných, kteří byli po operaci a nebyli schopni transportu. Lékařem tam byl doktor Policer, zůstala sanitárka, řidič se sanitou, kuchař a dva pacienti uzdravující se po zranění, kteří pomáhali při převozu raněných do tylové nemocnice.”

“Blížilo se jaro, slunce při západu na Tatrami zbarvilo sníh do růžova, byla to taková krása, že se na to těžko zapomene. Po odeslání posledního raněného jsme doháněli naši jednotku až do Lubochni. Tam jsme se k nim připojili a druhý den byl přesun do Žiliny. Prvního května 1945 jsme byli v Žilině. Ze Žiliny jsme se přes hřebeny Karpat dostali do Vsetína. A tam už jsme byli na Moravě. Tam se nám dostalo vřelého přijetí občany města, ale také nás zastihla zvěť z rádia, že v Praze vypuklo povstání. Naše brigádní nemocnice byla na odpočinku, takže jsme od rána do večera poslouchali ochraptělý hlas ve starém rádiu, jaké zprávy docházely z Prahy. Každou chvíli hlásili, že jdou na pomoc Vlasovci, aby se do nich nestřílelo. Ze Vsetína nastal přesun do Fryštáku u Zlína a tam byla nemocnice umístěna v obecné škole, ve které měli velký tělocvičný sál, ten byl celý obsazen našimi těžce raněnými pacienty, kteří zůstali po operaci. Opět jsem byla přidělena k této skupině. Postupně jsme odváželi těžce raněné do Baťovi zlínské nemocnice.”

“A tam mě zastihl konec války. Tu radost si nikdo nedovedl představit, když na náměstí ve Fryštáku bylo oznámeno, že Němci podepsali bezpodmínečnou kapitulaci. Radost mezi občany Fryštáku byla veliká a já jsem to chtěla oznámit i raněným. Když jsem otevřela dvěra, zavolala jsem s takovou velkou radostí: ‚Chlapci, je konec války. Němci kapitulovali‘, Byla to jenom taková chvilková vlna radosti, která trvala velmi krátce a pak nastalo ticho.. Uvědomila jsem si, že tam je raněný mladý Slovák, chlapec z těch nových, co nastoupili do 4. brigády, a že se tento voják nedočká ani rána. Poodešla jsem k němu, sedla na pryčnu, otřela jsem mu pot z čela, byl tak studený, bledý a byl velmi smutný. Ptám se ho: ‚Máme všichni takovou radost a vás to netěší?‘ A on velmi slabým hlasem řekl: ‚Ano, já mám také radost, ale to už není pro mě.‘ Odešla jsem, doslova utekla a po cestě plakala. A příští den mně bylo dvacet roků.“

Vyslýchání na Bartolomějské

Po slavnostním defilé v Praze se 17. května 1945 Irena Šmidtová rozhodla navštívit svou rodinu v Mlynově. Bohužel nepoznávala své rodiště, židovské město bylo téměř opuštěné a zbylo pouze pár rodin, které se tam dodatečně nastěhovali. Všechna stavení měla rozmlácené okna a celkově vše chátralo. Po mírně prodloužené dovolené se vrátila zpět do Slaného, kde nemocnice první brigády byla již tehdy přejmenována na divizní nemocnici. Pár týdnů na to její mladší bratr Ladislav s kamarády přijel načerno do Žatce.

Irena Šmidtová se přemístila do Žatce do demobilizační jednotky, kde pracovala na ošetrovně. Truda Englová začátkem října 1946 donutila Irenu na studie ve vojenské skupině zdravotnické školy Československého Červeného kříže. Před ukončením této školy byla povýšena do hodnosti poručíka a zůstala v československé armádě jako voják z povolání.

Dne 7.11. 1947 byla zatčena a vyslýchána na Bartolomějské za styk s lidmi z tzv. mostecké špionážní aféry[2]. „*Jeden den byla na návštěvě u známé, kde bylo více zahraničních vojáků. Netušila jsem, že jsou to členové tzv. Mostecké špionážní aféry. Tam se ta skupina sešla a s nimi i nasazení špioni. My jsme spaly s Evou v kuchyni a v dalších třech pokojích byli ti muži. V noci přijel můj známý z fronty, který byl jejich vedoucím. A k ránu náš přišli zatknout vojáci z OBZ. Velmi ponižující pro mě bylo, [že] nás přivezli na Bartolomějskou kolem čtvrté nebo třetí hodiny ráno a byly tam samé prostitutky sebrané po ulici a teď já mezi nimi. Pak Evu a mě převezli do budovy, která byla naproti Generálnímu štábu. Ubytovali mě v místnosti, kde byla železná postel se slamníkem a místnost s umyvadlem. Dodatečně přinesli židli a nosili mně jídlo, které jsem nejedla. K výslechu mě párkrát vedli, ale nikdo mě nebil, kdežto toho dotyčného, který byl vedoucím, vláčeli po schodech a pár zubů prý mu vypadlo. Mě akorát uráželi, strašně uráželi slovy.*“

Přestože Irena Šmidtová neměla se skupinou nic společného a po sedmi dnech vyslýchání ji propustili, byla po vystudování vojenské zdravotnické školy přeložena do Olomouce, kam byly „odkládány“ politicky nespolehlivé osoby.

Vyhazov z armády

V roce 1968 byla z armády, jako řada dalších nespolehlivých, propuštěna. Zrovna v období „příchodu přátel“ pracovala na ambulance vojenské lékařské fakulty v Hradci Králové a napadení naší republiky „spřátelenými“ státy 21.8. 1968 odešla do československého rozhlasu v Hradci Králové překládat a vysílat v polštině zprávy, které do rozhlasu přicházely od občanů tohoto kraje. Tím si pod sebou podrazila židli. Za několik měsíců byla pozvána na Generální štáb na kádrové oddělení, kde ji bylo nabídnuto, že když odvolá to, co prohlašovala v rozhlasu a odvolá se na davovou psychózu národa, že jí podlehla, může zůstat v armádě i dále. Pokud neodvolá, bude propuštěna z vojenské služby. „*Já jsem řekla: ‚Ne, já to odvolávat nebudu. I kdybych měla jít do civilu, tak to neodvolám. Já jsem to řekla, na tom trvám.‘ On říká: ‚Tak budete muset jít do civilu, ale my vám můžeme zajistit školu, jakou chcete.*“

Kolegyně z Brna Ireně Malínské nabídla, že ji lékaři pomohou k přezkumu do invalidního důchodu, který jí pak byl na 100% poskytnut. Přesto, jak už k povaze Ireny Malínské zřejmě patří, nevydržela sedět doma a koukat z okna, ale díky své známé pracovala i v důchodu jako průvodkyně v Čedoku dalších 20 let.

Paní Irena Malínská je i ve svých 85 letech stále aktivní v Československé obci legionářské, ve Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel a v Českém svazu bojovníků za svobodu.

V roce 2010 natočil a zpracoval Luděk Jirka

[1] Výbor komunistické strany, sekretářkou u prvního tajemníka.

[2] Irena Malínská si během vyprávění nevzpomněla, o jakou skupinu se jednalo, pouze věděla, že jejím členem byl Pravomil Reichl (1921–2002). V tom případě se jedná o tzv. mosteckou špionážní aféru, kde byl Pravomil Reichl jedním z odsouzených. Reichl měl po válce navštívit západní Německo a údajně kontaktovat americkou zpravodajskou službu. Když se to dozvěděl Bedřich Reicin (1911–1952), vyslal dva agenty-provokatéry, naoko agenty ze západního Německa, kteří měli Pravomila Reichla přesvědčit ke spolupráci. Ten podvod neodhalil, a tak se chytil do léčky. V roce 1947 StB pozavírala Pravomila Reichla a

dalších 21 lidí. Ve vykonstruovaném procesu, označovaném jako mostecká špionážní aféra, byly v květnu roku 1948 vyneseny 3 rozsudky k trestu smrti, 10 obžalovaných bylo odsouzeno k několika letům vězení a 9 obžalovaných bylo zproštěno viny. Tresty smrti změnil prezident Beneš na doživotí. Nevraživost mezi Bedřichem Reicinem a Pravomilem Reichlem se datuje už od východní fronty. Sám Bedřich Reicin byl v roce 1952 odsouzen k trestu smrti v procesu s Rudolfem Slánským.

© *Všechna práva vycházejí z práv projektu: Příběhy 20. století*